

Förslaget till nya mässelodier

Mässboken I har mer än tjugo år på nacken. Under de tjugo åren har den visat både sina möjligheter och sin begränsning.

När Mässboken kom till, kunde ingen förutse, att Handbokens ritual för nattvardsgudstjänst, högtidligare form, skulle bli använt i den omfattning det blivit. Allmänt hänger detta fenomen samman med den ökade nattvarvsfrekvensen och det därav följande behovet att finna en form för ferialmässorna (därmed inte sagt, att denna form skulle vara sista ordet i frågan). De tätare nattvardsgångarna har i sin tur ökat behovet av större variation i musikmaterialet, framför allt när det gäller introitusmomentet. Mer och mer har man kommit att känna det som en fattigdom, att den Svenska kyrkan inte som t. ex. den Finska har en fullständig introitusserie, som täcker hela kyrkoåret.

Att det stora Laudamus i den form Mässboken I presenterar det inte har blivit mycket sjunget kan ju inte förvåna: dess melodier är alldeles för svåra, både för församlingen och för kören. Motsvarande gäller tyvärr också om Nicenum.

I Mässbokens ordinarium är en del melodier uppenbart i behov av översyn (t. ex. Sursum corda och prefationen i dess gammalkyrkliga version) eller komplet-

tering (t. ex. det torftiga Benedicamusmomentet). Utan att vara representerat i Mässboken I har det niofaldiga Kyrie vunnit insteg och popularitet, liksom delvis den sjungna kollektbönen. Det förefaller naturligt, att sådana melodier intagas i en kommande Mässbok. Mången har också haft en förnimmelse av att Mässbokens fördelning av melodistoffet på fyra mässrier inte i alla avseenden är lyckosam: dels kan man ifrågasätta en viss omgruppering av melodierna, dels en litet större rörlighet i kyrkoårets musikaliska gestaltning. Det kunde exempelvis vara av värde att inte allför strikt tvinga in en hel kyrkoårstid under en viss serie, låt oss säga under advent med dess rätt markerade skillnad mellan den första söndagen och de tre följande, eller under Trefaldighetstiden, där åtminstone de båda böndagarna, Kristi förklarings dag och hösthelgerna klart skiljer sig från dominicalseriens allmänna typ.

Det är i detta läge som Liturgiska nämnden genom sin kyrkomusikaliska sektion har låtit utarbeta och utsända ett förslag till ny mässmusik, där dessa och liknande synpunkter beaktats.

Förslaget upptar fem mässrier: 1) Dominicalserien: 2.s.e.Trettondedagen—Sexagesima, Trefaldighetssöndagen—Domssöndagen; 2) Högtidsserien: helt el-

ler delvis alternativ till 1) på högtidsdagar under denna tid samt på 1.s. i Advent, 2. böndagen och församlingarnas särskilda högtidsdagar (konfirmation, kyrkhelg, kyrkmässa etc.); 3) Julserien: juldagen—1.e. Trett., Kyndelmässodagen och Marie Bebådelsedag; 4) Fasteserien: 2.—4. s. i advent, Fastlagssönd.—Långfredagen, 1. böndagen; 5) Påsk-pingstserien: påskdagen—annandag pingst.

I mässordinariet redovisas niofaldigt Kyrie för de olika serierna, delvis i anknytning till melodiförrådet i Mässboken I men också med nyinslag ur Grad.Rom. Av Gloriamelodierna är en tänkt som inledning till Allena Gud, en (ur Höghandskriften) till Ära ske Gud. Det äldre Laudamus presenteras i två former: dels en rätt monotont recitativisk men suggestiv melodi ur Grad.Rom. XV, dels en rikare och öppnare form ur Hög- och Bjuråkershandskrifterna. Båda är av stort värde och borde ha förutsättningar att bli sjungna inte enbart av kören.

Till Nicenum återges en melodi ur Grad.Rom., också den med enkel struktur och kantabel ton.

I Sursum corda och prefationen föreslås några detaljändringar, som gör recitationen korrektare.

Sanctusmelodierna anknyter delvis till Mässbokens inledande trefaldiga Helig, den gammalkyrkliga formen. Särskilt intressant är det asketiskt enkla och sträva Sanctus för fastan, en utlöpare av den gammalkyrkliga prefationstonen.

För Agnus Dei förtecknas en rad melodier av seren skönhet. Särskilt fäster man sig kanske vid julseriens ödmjuka och ljusa Agnus Dei ur Höghandskriften.

Benedicamuspartierna är delvis ny-

komponerade, i anslutning till seriernas Kyriemelodier.

De temporedelen består av inte mindre än 28 introitus, närmast tänkta som gruppintroitus för en rad söndagar under olika kyrkoårstider. Samtliga melodier är hämtade ur Grad.Rom. Texterna följer delvis Gradualets urval men är i stor utsträckning nyredigerade (inte minst gäller detta psalmstroferna) och ger inte sällan en intressant ny accent åt kyrkoårsaspekten. En del av melodierna är i det stora formatet med rik melismatik, t. ex. påsktidens Höjen glädjerop (Jubilate) och Herren bespisar sitt folk (Cibavit) eller Trettondedagstidens En ström går fram (Custodivit), medan andra har en något enklare musikalisk gestalt. Säkerligen är det välkommet för kyrkokörerna, som i många fall vunnit en avsevärd rutin i gregoriansk sång, också i dess mera krävande former, att få nytt material av denna kvalificerade art att arbeta vidare med.

Den nya mässmusiken återges inte med kvadratnotskrift utan med vanliga noter på femlinjiga system. Men man har ändå eftersträvat att låta koralnotationens nyanserade uttrycksmöjligheter komma till tals i den moderniserade återgivningen. Detta sker med hjälp av en rad tecken, delvis nykonstruerade, som grafiskt översätter quilisma, oriscus, presus och liggande episem.

Två frågor kommer säkerligen att från olika håll framställas inför det nu föreliggande materialet.

Den ena är: Kan det anses vara riktigt att presentera ännu fler gregorianska melodier än dem vi redan har i Mässbok I? I den romerska kyrkan pläderar ju starka

röster för kyrkomusik, som mera svarar mot den moderna tiden. Är det inte att halsstarrigt blicka tillbaka, att konservera och göra pastischer, om man bortser från sådana mera tidsbetonade argument? Vore det inte dags för ett mycket radikalare grepp om mässboksfrågan? Detta skulle inte behöva betyda, att det gregorianska materialet skulle utmönstras, men väl att det skulle kompletteras, inte i en repristinerande stil (vare sig gregorianik eller barock eller 1800-talsromantik) utan i den moderna saklighetens tolvtonstecken. Ja, frågan tål att begrundas — även om det inte är så säkert, att svaret utfaller till frågarens favör.

Den andra frågan är: Hur skall nu det framlagda materialet egentligen användas? Många körer har väl ännu inte helt assimilerat Mässboken I, allra minst dess gammalkyrkliga introitus. Vad skall de ta sig till med 28 nya och delvis ännu mer krävande introitusmelodier? Förresten: när skall denna nya mässmusik komma till utförande, med hänsyn till Kyrkomötets restriktiva (och verklighetsfrämmande) uttalande om ”experimentverksamhet” på det liturgiska området? Öva

de nya melodierna kan ju ingen förbjuda präster, organister eller körer. Men utföra dem i den allmänna gudstjänsten torde vara dem förmenat, om kyrkomötets beslut skall tas efter bokstaven. Det får väl närmast bli vid kyrkosångshögtyder och extra gudstjänster av olika slag, som de nya tonerna kan bli kända för församlingen. Och det kanske är en rätt början.

I vilket fall som helst är förslaget till de nya mässmelodierna av värde, som en trevare i riktning mot en mässboksrevision. Förslaget är ingalunda tänkt som ett förslag till en ny mässbok. En sådan sak måste förberedas med en helt annan grundlighet än vad som i detta fall varit påkallad. Men denna preliminära samling nya mässmelodier kan ändå på sitt sätt vara ett led i en kommande mässboksrevision genom att förbereda den, i all blygsamhet. Därför är det viktigt, att Liturgiska nämnden får del av reaktioner från präster, kyrkomusiker, körer och församlingar, när det gäller deras erfarenheter av de nya melodiernas praktiska användbarhet.

Pehr Edwall